

**Orta Doğu Denkleminde Yeni İttifak:
“Mekke Ortak Savunma Anlaşması” mı? “Sünni Eksen” mi?**

Dr. Ali SEMİN
ODAP MERKEZİ KURUCU DİREKTÖRÜ

Donald Trump’ın 20 Ocak 2025 tarihinde yeniden ABD Başkanı olarak göreve başlamasıyla uluslararası sistemde önemli kırılmalar ve çeşitli krizler ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler, her ne kadar Trump’ın liderliği ile ilişkilendirilse de, aslında dünyada sistematik bir şekilde ilerlemektedir. Çünkü küresel güçlerle rekabet eden ve gelecekte küresel bir güç olmayı amaçlayan birçok ülke bulunmaktadır. Bu sebeple, İkinci Dünya Savaşı’ndan beri dünya düzenini şekillendiren küreselci güçlere karşı, orta ölçekli devletlerin kurduğu ittifaklar ve işbirliklerinin dengeleyici unsurlar haline geldiği görülmektedir. Bu çerçevede, uluslararası arenada ve özellikle Orta Doğu’da yaşanan derin çalkantılar (7 Ekim Gazze olayı, İsrail’in İran’a saldırısı, Lübnan’da Hizbullah’ın zayıflatılması, Yemen’de Husi Hareketi’nin sarsılması gibi) bölgede yeni ittifakların oluşturulmasını zorunlu hale getirmiştir. Uluslararası sistemin küresel ve bölgesel gelişmeleri birlikte şekillendirmesi, Pakistan, Türkiye ve Suudi Arabistan arasında muhtemel bir üçlü ittifakı gündeme getirmiştir. Özellikle Orta Doğu’daki olaylarla beraber ortaya çıkan konjonktürel gelişmeler, en önemli meselelerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Öte yandan, söz konusu üçlü ittifakın tarafları arasında detaylı istişareler sonrası, 7 Ağustos 2026 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Suudi Arabistan'ı ziyaret etmesi ve imzaların atılması dikkate değerdir. Çünkü Türkiye-Pakistan, Suudi Arabistan-Pakistan veya her üç ülkenin karşılıklı ilişkileri kapsamlı biçimde ele alındığında, bu ittifak bölge, strateji ve güvenlik bağlamında büyük önem taşımaktadır. Elbette, üçlü ittifak yalnızca Orta Doğu'daki güvenlik tehditlerine yönelik özel bir girişim değildir.

Bu ittifak aynı zamanda Türkiye, Pakistan ve Suudi Arabistan'ın İslam dünyasının ortak tehditlerine karşı mücadelesine katkıda bulunmak ve bölgesel dengeleri yeniden şekillendirmek amacına da sahiptir. Asıl sorulması gereken soru, Mekke Ortak Savunma Anlaşması'nın İslam coğrafyasındaki veya gelecekteki tehditleri bertaraf etmek için mi yoksa Türkiye, Pakistan ve Suudi Arabistan arasında 1955 Bağdat Paktı benzeri bir ittifak için mi hayata geçirilmiştir. Başka bir ifadeyle, söz konusu ülkelerin bu ittifakı kurma amacının kendi ihtiyaçlarından mı yoksa bölgesel dengeleri ve müttefikleri şekillendirme ihtiyaçlarından mı kaynaklı olduğunun tespit edilmesi gerekir.

Orta Doğu için Üçlü İttifak Nasıl Gelişti ve Ne Anlama Geliyor?

Türkiye, Pakistan ve Suudi Arabistan arasında gündeme gelen üçlü ittifakın, diplomatik istişarelerin tamamlandığı ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Mekke'de "Mekke Ortak Savunma Anlaşması"nı imzalaması, Bağdat Paktı benzeri bir durumu anımsatmaktadır. Çünkü böyle bir ittifakın kurulması, her üç ülkenin kendi bölgesinde jeopolitik olarak sahip olduğu ağırlık ve etkiyle ilişkilidir. Örnek olarak bakıldığında, Türkiye'nin Orta Doğu, Kafkasya ve hatta küresel ölçekte önemli bir güç olduğu söylenebilir. Türkiye, sözü edilen bölgelerde NATO üyesi olarak askeri ve savunma sanayii alanlarında hatırı sayılır bir güce sahiptir. Pakistan ise İslam dünyasının tek nükleer gücü ve Güney Asya'da kilit bir oyuncudur. Ayrıca, Suudi Arabistan'ın Körfez ve İslam dünyasının ekonomik ve dini ağırlık merkezi olması ve bölgesel güvenlik ile enerji piyasalarının istikrarında önemli bir rol oynaması da dikkat çekicidir. Türkiye, Pakistan ve Suudi Arabistan arasında herhangi bir yakınlaşma veya ortak savunma ittifakının kurulması, bölgesel bağlamda yaşanan olumlu veya olumsuz gelişmelerin güvenlik ve diplomasi açısından artık her ülkenin kendi politikalarıyla çözülemeyeceğini göstermektedir. Bu durumda, NATO veya Bağdat Paktı benzeri bir bölgesel ittifak kurulacaksa, taraf ülkelerin bundan sonra tek blok halinde, stratejik ve ortak çıkarlar doğrultusunda uyumlu politikalar benimsemesi önemlidir.

Öte yandan Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed Bin Salman ve Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif, Eylül 2025'te "Ortak Stratejik Savunma Anlaşması"nı imzalamıştı. Bu anlaşma, iki ülkenin Orta Doğu'da ve dünyada barışı sağlama çabaları çerçevesinde güvenlik işbirliğini artırmak amacıyla gerçekleştirildi. Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif, Suudi Arabistan Basın Ajansı'na yaptığı açıklamada, Suudi Arabistan ile imzalanan ikili anlaşmanın "iki ülke arasındaki savunma iş birliğinin yönlerini geliştirmeyi ve herhangi bir saldırıya karşı ortak caydırıcılığı artırmayı amaçladığını" vurgulamıştı. Söz konusu ikili anlaşmaya göre, iki ülkeden birine yapılan herhangi bir saldırı, her iki ülkeye de yapılmış sayılacaktır. Bu bağlamda Suudi Arabistan ile Pakistan arasında Eylül 2025'te imzalanan anlaşma ile birlikte Pakistan'ın Suudi Arabistan için önemli bir güvenlik ortağı haline geldiği söylenebilir. Çünkü Ortak Savunma Anlaşması'na göre, "bir ülkeye yapılan herhangi bir saldırı diğerine yapılmış sayılacaktır" ibaresi iki ülke arasında önemli bir savunma hattı oluşturmaktadır.

Yukarıdaki gelişmelerle birlikte Pakistan Savunma Sanayi Bakanı Raza Hayat Hiraj'ın 15 Ocak 2026 tarihinde yaptığı açıklamasında, Pakistan, Türkiye ile Suudi Arabistan arasında yaklaşık bir yıllık müzakerelerin ardından taslak bir savunma ittifakının tamamlandığını ve resmi imzaya zemin hazırlayacak nihai bir anlaşmaya varmak için görüşmelerin devam ettiğini vurgulamıştı. Hiraj, bu ittifakın Pakistan'ın geçtiğimiz yıl Suudi Arabistan ile imzaladığı ikili Ortak Savunma Anlaşması'ndan farklı olduğunu ifade etmişti.

Dışişleri Bakanı Hakan Fidan ise 15 Ocak 2026 tarihinde düzenlediği basın toplantısında, Ankara'nın Suudi Arabistan ve Pakistan ile iki ülke tarafından kurulacak bir savunma ittifakına katılmak için görüşmelerde bulunduğunu ifade etmişti. Fidan, taraflar arasında görüşmelerin ve müzakerelerin devam ettiğini, ancak henüz bir anlaşma imzalanmadığını açıklamıştı. Tüm bu gelişmeler ışığında, bölgesel anlamda Ankara'nın Riyad ile bu denli kapsamlı bir savunma ittifakı içerisinde olması Orta Doğu denklemine dış politika ve savunma bağlamındaki stratejik değişimi göstermektedir. Bu tablonun Türkiye'nin İran veya Arap ülkeleriyle ilişkilerine önemli yansımaları olacaktır. Örneğin, uzun vadede olası Suudi Arabistan ile İran çatışmasının yaşanmasında Türkiye'nin taraf olma ihtimali bulunmaktadır.

Türkiye-Pakistan-Suudi Arabistan İttifakının Önemi

Ankara'nın Islamabad ile olan ilişkileri 1947 yılına, Pakistan'ın kuruluşuna uzanmaktadır. Türkiye, Pakistan'ın bağımsızlığını destekleyen ve tanıyan ilk ülkeler arasında yer almış ve Islamabad'ın Birleşmiş Milletler'e kabulüne katkıda bulunmuştur. Öte yandan, Pakistan-Suudi Arabistan ilişkileri ise dini, siyasi ve güvenlik temelinde birbirine paralel olarak gelişmiştir. Türkiye-Suudi Arabistan ilişkileri ise, rekabet ve işbirliği sarmalında bölgesel değişimlerden önemli ölçüde etkilenecek inşa edilmiştir. Arap Baharı sürecinde Suudi Arabistan Müslüman Kardeşler Hareketi'ne karşı politikalar izlerken, Türkiye, Mısır ve diğer Arap ülkeleri bu hareketi desteklemiştir. Ancak tüm bunlara rağmen mevcut bölgesel gelişmeler bağlamında bu ülkelerin müttefik olmaları için konjonktürel zemin mevcuttur.

Bu çerçeveden değerlendirildiğinde üçlü ittifak bağlamında Türkiye-Pakistan ile Pakistan-Suudi Arabistan arasındaki ilişkiyi birbirinden ayırmak gerekir. Çünkü her üç ülkenin birbiriyle farklı zeminlerde ilişki kurduğu söylenebilir. Ancak Keşmir sorunu örneğine bakıldığında, Ankara ve Riyad'ın başından beri tüm uluslararası platformlarda Islamabad'ı destekledikleri için üç ülke arasında iş birliğine kadar uzanan stratejik güven ortamının oluştuğu da görülmektedir. Ayrıca Pakistan'ın savunma sanayisi güçlü bir Türkiye ve hem ekonomik gücü hem de Müslüman kimliği açısından sahip olduğu etki aracılığıyla Suudi Arabistan ile kurduğu üçlü ittifakın uluslararası sahnede etkili olacağını vurgulamak mümkündür. Pakistan hem Türkiye hem de Suudi Arabistan ile olan ilişkilerine özel önem vermektedir. Şu hususa dikkat çekmek gerekir ki Pakistanlı politika yapıcılarının Türkiye'yi etkili bir bölgesel askeri güç, Suudi Arabistan'ı ise bölgede ve İslam dünyasında lider rol oynayabilecek kilit bir destekçi olarak nitelendirdiği ifade edilebilir. Bu durum, özellikle Hindistan ile Keşmir konusunda devam eden çatışma ve 7 Ekim sonrası İsrail'in bölgede genişleyen saldırganlık gücü ve etkisinin göz önünde bulundurulması elzemdir. Dolayısıyla Türkiye, Pakistan ve Suudi Arabistan'ın stratejik bir ittifak kurmasının Orta Doğu'da İsrail, Hindistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne alternatif bir denklem oluşacaktır.

Öte yandan, üç ülke arasında geçmişte yaşanan bazı yaklaşım farklılıklarını da hatırlamak gerekir. Örneğin, Afganistan iç savaşında Ankara ve İslamabad'ın politikaları birbirinden tamamen farklıydı. Çünkü Ankara Kuzey İttifakı'nı desteklerken İslamabad Afgan Talibanı'nı desteklemiştir. Riyad özel durumlara bağlı olarak farklı politikalar izlemiştir. Ancak bu farklılıklar temel anlaşmazlıklara dönüşmemiş ve üç ülke arasındaki ilişkilerin özünü etkilememiştir. Başka bir ifadeyle, söz konusu politik ayrışmalar ve görüş ayrılıkları belli sınırlar çerçevesinde kalmış, büyük krizlere yol açmamıştır. Yukarıda belirtilen tüm gelişmeler ışığında, 2016 yılından sonra Ankara-İslamabad ilişkileri geliştirilmiş ve iki ülke ortak askeri tatbikatların genişletilmesi, savunma anlaşmalarının imzalanması ve Türkiye'nin, Pakistan'ın altyapısına ve enerji sektörüne yaptığı yatırımlarla bu ilişkiler daha da güçlenmiştir. Suudi Arabistan ise Pakistan'da ekonomik ve siyasi istikrarın korunmasında destekleyici rol oynamaktadır.

7 Ağustos 2026 tarihinde Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Selman'ın, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Pakistan Başbakanı Şerif ile Mekke'deki Safa Sarayı'nda bir araya gelerek imzaladığı “Mekke Ortak Savunma Anlaşması”nın kapsamı ve içeriği bölgesel anlamda büyük önem arz etmektedir. Mekke Anlaşması'nın Orta Doğu'da veya İslam dünyasında kolektif caydırıcılığı pekiştirerek bölgesel bir kalkan oluşturacağını söylemek mümkündür. Özellikle anlaşma metninde yer alan ittifak üyesi devletlerden herhangi birine yönelik herhangi bir silahlı saldırı durumunda tüm üyelere yönelik bir saldırı olarak kabul edileceğini öngörmenin kritik bir eşik olduğu vurgulanabilir. Dolayısıyla sözü edilen anlaşma metni, herhangi bir üçüncü ülkeyi doğrudan hedef almadığını, yegâne varlığının kolektif caydırıcılığı artırma ve bölgesel barışı koruma odaklı olduğunu beyan etmektedir. Bu kapsamda, Mekke Ortak Savunma Anlaşması NATO veya Bağdat Paktı benzeri bir bölgesel askeri ve savunma anlaşması olarak değerlendirilebilir.

Türkiye, Pakistan ve Suudi Arabistan arasındaki mevcut ittifak görüşmelerinin sıradan olmadığını, iş birliği kapsamında çok boyutlu stratejik ortaklığa doğru bir geçiş olduğunu altını çizmek gerekir. Çünkü Pakistan, Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki 44 günlük vatan muharebesinde Bakü'ye verdiği desteği ve bunun Türkiye ile aynı çizgide olduğunu göstermişti. Diğer yandan, Suudi Arabistan ve Türkiye'nin birçok bölgesel konuda uzlaşmasında da Pakistan'ın izlemiş olduğu stratejilerin etkisinin olduğunu belirtmekte fayda vardır. Türkiye, Pakistan ve Suudi Arabistan ilişkilerinde yaşanan yakınlaşma ve iş birliği fırsatlarının, aslında üçlü ittifakın kurulmasını engelleyebilecek zorluklara kıyasla daha güçlü olduğu söylenebilir.

Bölgesel gelişmeler kapsamında değerlendirildiğinde, özellikle Hindistan ve Pakistan arasındaki çatışma, İsrail'in Gazze'ye yönelik şiddetli saldırıları, 28 Şubat'tan bu yana İran'a karşı tırmanan gerilim, Yemen'de Riyad-Abu Dabi güç rekabeti ve Tel Aviv'in Suriye'de devam eden müdahaleleriyle birlikte söz konusu üç ülkenin yakınlaşmasını hızlandırdığını vurgulamak gerekir. Bunlara ilave olarak Hindistan ve İsrail arasındaki iş birliğinin güçlenmesi de eklendiğinde, Ankara, Riyad ve İslamabad'ı "Mekke Ortak Savunma Anlaşması" kapsamında Orta Doğu'daki tehditlere karşı mücadele etmek amacıyla bölgesel güvenlik dengesini ve istikrarı korumak için aralarında ortak bir ittifakın oluşmasını adeta zorunlu kılmaktadır.

Öte yandan, üç ülke arasında geçmişte yaşanan bazı yaklaşım farklılıklarını da hatırlamak gerekir. Örneğin, Afganistan iç savaşında Ankara ve İslamabad'ın politikaları birbirinden tamamen farklıydı. Çünkü Ankara Kuzey İttifakı'nı desteklerken İslamabad Afgan Talibanı'nı desteklemiştir. Riyad özel durumlara bağlı olarak farklı politikalar izlemiştir. Ancak bu farklılıklar temel anlaşmazlıklara dönüşmemiş ve üç ülke arasındaki ilişkilerin özünü etkilememiştir. Başka bir ifadeyle, söz konusu politik ayrışmalar ve görüş ayrılıkları belli sınırlar çerçevesinde kalmış, büyük krizlere yol açmamıştır. Yukarıda belirtilen tüm gelişmeler ışığında, 2016 yılından sonra Ankara-İslamabad ilişkileri geliştirilmiş ve iki ülke ortak askeri tatbikatların genişletilmesi, savunma anlaşmalarının imzalanması ve Türkiye'nin, Pakistan'ın altyapısına ve enerji sektörüne yaptığı yatırımlarla bu ilişkiler daha da güçlenmiştir. Suudi Arabistan ise Pakistan'da ekonomik ve siyasi istikrarın korunmasında destekleyici rol oynamaktadır.

7 Ağustos 2026 tarihinde Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Selman'ın, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Pakistan Başbakanı Şerif ile Mekke'deki Safa Sarayı'nda bir araya gelerek imzaladığı "Mekke Ortak Savunma Anlaşması"nın kapsamı ve içeriği bölgesel anlamda büyük önem arz etmektedir. Mekke Anlaşması'nın Orta Doğu'da veya İslam dünyasında kolektif caydırıcılığı pekiştirerek bölgesel bir kalkan oluşturacağını söylemek mümkündür. Özellikle anlaşma metninde yer alan ittifak üyesi devletlerden herhangi birine yönelik herhangi bir silahlı saldırı durumunda tüm üyelere yönelik bir saldırı olarak kabul edileceğini öngörmenin kritik bir eşik olduğu vurgulanabilir. Dolayısıyla sözü edilen anlaşma metni, herhangi bir üçüncü ülkeyi doğrudan hedef almadığını, yegâne varlığının kolektif caydırıcılığı artırma ve bölgesel barışı koruma odaklı olduğunu beyan etmektedir. Bu kapsamda, Mekke Ortak Savunma Anlaşması NATO veya Bağdat Paktı benzeri bir bölgesel askeri ve savunma anlaşması olarak değerlendirilebilir.

Türkiye, Pakistan ve Suudi Arabistan arasındaki mevcut ittifak görüşmelerinin sıradan olmadığını, iş birliği kapsamında çok boyutlu stratejik ortaklığa doğru bir geçiş olduğunu altını çizmek gerekir. Çünkü Pakistan, Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki 44 günlük vatan muharebesinde Bakü'ye verdiği desteği ve bunun Türkiye ile aynı çizgide olduğunu göstermişti. Diğer yandan, Suudi Arabistan ve Türkiye'nin birçok bölgesel konuda uzlaşmasında da Pakistan'ın izlemiş olduğu stratejilerin etkisinin olduğunu belirtmekte fayda vardır. Türkiye, Pakistan ve Suudi Arabistan ilişkilerinde yaşanan yakınlaşma ve iş birliği fırsatlarının, aslında üçlü ittifakın kurulmasını engelleyebilecek zorluklara kıyasla daha güçlü olduğu söylenebilir.

Bölgesel gelişmeler kapsamında değerlendirildiğinde, özellikle Hindistan ve Pakistan arasındaki çatışma, İsrail'in Gazze'ye yönelik şiddetli saldırıları, 28 Şubat'tan bu yana İran'a karşı tırmanan gerilim, Yemen'de Riyad-Abu Dabi güç rekabeti ve Tel Aviv'in Suriye'de devam eden müdahaleleriyle birlikte söz konusu üç ülkenin yakınlaşmasını hızlandırdığını vurgulamak gerekir. Bunlara ilave olarak Hindistan ve İsrail arasındaki iş birliğinin güçlenmesi de eklendiğinde, Ankara, Riyad ve İslamabad'ı "Mekke Ortak Savunma Anlaşması" kapsamında Orta Doğu'daki tehditlere karşı mücadele etmek amacıyla bölgesel güvenlik dengesini ve istikrarı korumak için aralarında ortak bir ittifakın oluşmasını adeta zorunlu kılmaktadır.

Genel Değerlendirme

Trump dönemiyle birlikte uluslararası sistemin artık ittifaklar çağına girdiğini, Orta Doğu'da ve dünyada yaşanan hızlı değişimlerin neticesi olarak Türkiye, Pakistan ve Suudi Arabistan gibi ülkelerin öncülüğünde adeta Mekke Ortak Savunma Anlaşması ile birlikte bir İslam ittifakının kurulması ciddi önemdedir. Başka bir açıdan bakıldığında, Ankara ile İslamabad ve Riyad ile İslamabad arasında uzun yıllardır süregelen iş birliğini savunma ittifakına dönüştürmeyi hedeflemek kısa ve orta vadede başarılı olma ihtimali yüksektir. Türkiye-Pakistan arasında gerek savunma sanayii ve savaş uçakları, gerek insansız hava araçları, gerek tecrübe paylaşımı dahil teknoloji alışverişine ilişkin ileri düzeyde görüşmelerin olduğu açık kaynaklarda mevcuttur. Pakistan'ın Türk savunma sanayisi ihracatındaki payı %10 oranındadır.

Mekke Ortak Savunma Anlaşması'nın imzalanması başta Filistin ve Keşmir olmak üzere Orta Doğu'yu veya özellikle de İslam dünyasını ilgilendiren önemli meselelerde caydırıcılık ve kolektif savunma imkânları sunabilir. Tüm bu gelişmelerin ışığında sözü edilen anlaşma İsrail'in iddia ettiği gibi "Sünni eksen"nden ziyade bölgesel bir savunma kalkanıdır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın anlaşmayla ilgili yaptığı açıklamada, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 51. maddesinde tanımlanan savunma hakkını teyit ettiği, hiçbir ülkeyi hedef almadığını, bölgemizin huzurunu, refahını ve istikrarını amaçlayan tüm kardeş ülkelerin katılımına açık olduğu vurgusu önemli bir mesajdır. Bu anlaşmanın önümüzdeki dönemlerde Mısır, Katar, Suriye, Bahreyn ve Kuveyt'in katılımıyla genişleyeceği kuvvetle muhtemeldir.

Özetlemek gerekirse, Türkiye, Pakistan ve Suudi Arabistan arasında imzalanan Mekke Ortak Savunma Anlaşması'nın etkili olup olmayacağından ziyade yakın gelecekte bölgesel krizlerde (Gazze, Suriye, Lübnan ve Yemen) söz konusu ülkelerin ittifakla ilgili nasıl bir yol haritası izleyeceklerine dikkat etmek gerekir. Çünkü ittifakın içerisinde yer alan ülkelerin anlaşmanın şartlarına ne kadar bağlı kalacakları zamanla netleşecektir. Mevcut durumda ise cevaplanması gereken bazı soru işaretleri bulunmaktadır. Mekke Ortak Savunma Anlaşması kapsamında yalnızca devletlerden gelen saldırılarda mı ortak hareket edileceği, yoksa herhangi bir ülkede bulunan devlet dışı silahlı gruplardan, milislerden veya terör örgütlerinden de tehdit gelmesi halinde ortak hareket edilip edilmeyeceği henüz belli değildir. Örneğin, Yemen'deki Husiler ve Irak'ta bulunan İran destekli Şii milis güçleri zaman zaman Suudi Arabistan'ı hedef almaktadır. Böylesi bir durumda bu anlaşmanın uygulanıp uygulanmayacağı muğlaktır. Bu soruların yanıtlarının önümüzdeki dönemde bölgede yaşanan gelişmeler aracılığıyla verilmesi mevcut durumda daha muhtemel görünmektedir.